

Történelmi évtizedek:

Edelény

Edelény szénbányászata megközelítően 400 éves múltra tekint vissza. Kialakulásában közrejátszott, hogy „cukorgyár épült 1838. évben, a városon kívül, annak keleti-északi határ részén, a Bódva vizén, a malom árkan is túl, a Borsod-Finke fióktöltéstől vagy 50 öl távolságban... A tüzeles főleg fával történt, de részben már a saját termelésű barnaszénen is felhasználták. A bányában 15 bányászt és 30 napszámot foglalkoztattak.”

Tavaly jelent meg az Edelény múltjából című könyv, amely részletes ismertetőt ad helység történetéről, egészen napjainkig. A szénbányászat fejlődéséről szóló kétrészes tanulmány Donácz Ferenc és Bertalan József

A négy évvel későbbi Bányakalauz pedig a szénbányákat, mint 1893-ban megszűnteket említi.

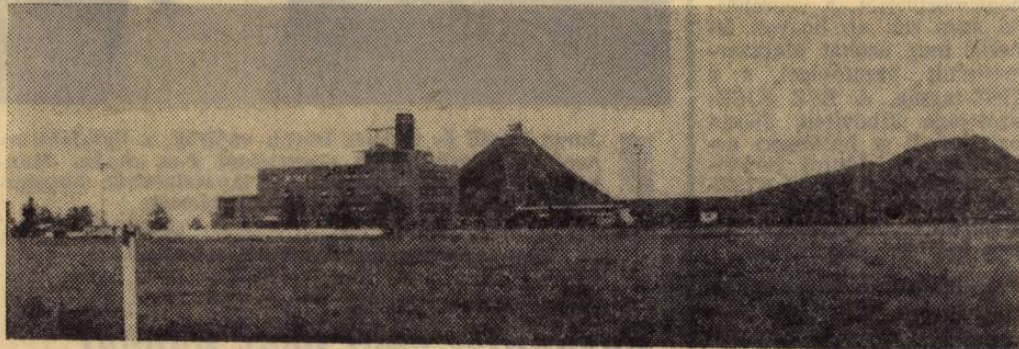
Az első világháború előtt ismét ugrásszerűen megnőtt a kereslet a szén iránt. Ezt példázza, hogy amíg 1900-ban az ország fogyasztása 74,5 millió mázsá volt, addig 1913-ban már 149,1 millió mázsára emelkedett.

Edelényben két bányát nyitottak egymást követően. Ifjú Galán György „György” nevű tárója a kettes telepet fejlesztette. Később kezdte meg a művelést a „Kossuth”-táró, melyet öt év múlva, 1917-ben, valószínűen vető miatt bezártak.

A világháború után, a húszas években „a korlátlan szénigény, az államilag magas árak, s az ugyancsak

renc” aknát, melynek fektési térképét Smidh Lajos és Ochinszky Henrik, a hercegi uradalom bányászakértői írták alá.

A második világháború alatt a szénbányák műszaki létesítményeinek jelentős része, 65 millió pengő értékben elpusztult. A Sajó völgyi aknák viszonylag kedvező helyzetben voltak ilyen vonatkozásban, így aztán hamarosan megindult a termelés. Újranyitották a „Ferenc” bányát, tovább üzemeltették az edelényi egyes aknát, melyet csak 1948-ban államosítottak, s lemélyítették a téglagyári aknát, később a „Hodály” aknát. Ez utóbbinak lett utódja az edelényi kettes akna, mely 1972-ig működött. Az újáépítés időszakában, 1950-

tollából származik. Tőlük idéztük az előbbi sorokat, s a továbbiakban is az ő munkájukra visszakodunk történelmi támaszpillantásunkban.

Az első bányákat Nagy-völgyben, a Császa-hegytől délre nyitották. Ezeknek német nevük volt, létesítésük pontos évszáma ismeretlen. „Annyi bizonyos — írják a szerzők —, hogy 1838—1892 között élénk bányászat folyt a Coburg hercegi hitbizomány edelényi területén.”

Hatken Miksa 1848-ban megjelent könyvében Edelényt, mint nagynevű szénbányát említi, mely kizáróan a cukorgyár szükségletét fedezi. Hantken szerint 1876 végén a Coburg hercegi edelényi, mint nagy nevű szén-185 800 métermázsá volt. Az 1881-ben kiadott Bányakalauz a szénbányák bérlőinek az osztrák Schoeller és Reich céget nevezi meg. A cégnek hatszor két adományozott bányatelke volt, s ezeken 60 férfi és 11 gyermek dolgozott. 1879-ben a munkások 9,2 millió kilogramm szén termeltek, 18 550 forint értékben.

A cukorgyár a cukorváltás hatásként 1882-ben gazdát cserélt, az új bérlő Ehrenreich lett. Ezután egyre csökkent a bányászati üteme, és az 1892. évi Bányakalauz szerint kilenc bányamérteken, valamint egy határközön már csak hat fő munkás dolgozik.

államilag, katonai kényszerintézkedésekkel biztosított alacsony bérek a legkifizetőbb üzemeltető „tették” a szénbányászatot. Az országban 1929-ben 87 bányá üzemelt, 11 millió mázsás termelőkapacitással. A mennyiség együtétét a Sajó völgyi szénmedence adta.

A „Mágdolna” bányák — tulajdonosok Brat János téglagyáros volt — hosszú időn át termeltek és szépen jövedelmeztek. A „József” bányatelkek urai az Edelényi Községbánya Vállalat Salamonnovits és társai voltak. Ez a részvénytársaság épített először 15 családos kolónialakást a munkásainak, hogy így biztosítsa a szükséges létszámot, 1920-ban nyitották az edelényi egyes aknát, mely napjainkban is termel. Az akna amerikai érdekeltségű volt, mivel Glatstein Herman Amerikából hazatért nagynénje is betársult pénzével a vállalkozásba.

Magyarország széntermelése a felszabadulás előtt 1943-ban volt a legtöbb: megközelítette a hárommillió tonnát. A Sajó völgyi aknák részese ebből 23,1 százalék volt. Edelényben ebben az időben hajtották ki a „Zsuzsanna”-tárót, ez azonban nagyon rövid életű volt. A második világháború befejezése előtt nyitották meg a „Tilalmas” erdő északi részén a „Fe-

ben készítették el az edelényi kettes lejtős aknát, ez később beleolvadt a koncentráció következtében a mostani I—IV. aknába.

Az edelényi bányák komoly műszaki fejlődésen mentek keresztül. Az 1959-ben elfogadott kétfélsős bővítési program célja az volt, hogy az eredetileg megállapított 65 vagonos termelés 160 vagonra fokozza naponta. A feladat megvalósítására kapott 164 millió forintból többek között növelték a bányatársaságok, irodaházat, fürdőt építettek, 1968-ra üzembe helyezték a négyes függőleges aknát, s korszerűsítették, gépesítették e termelést.

Az utóbbi években történtek már szinte mindenki számára ismeretesek Edelényben. Gondolunk itt arra, hogy az üzem egyesült Mákvölgygyel, és jelenleg a BSZ legnagyobb egysége. Az edelényi I—IV. aknán tavaly és az idén jelentős koncentrációt hajtottak végre, hogy növeljék a termelés gazdaságosságát. Az intézkedések máris éreztetik kedvező hatásukat, s remény van arra, hogy az edelényiek hamarosan megismétlik korábbi sikereiket.

(Kola)

Nagyobb követelmények

SZOCIALISTA verseny-mozgalmunk számára most közzismert nagyobb követelményeket állítottunk. Ezek szerint a versenyvállalásokat elsősorban a következő főbb mutatókra kell összpontosítani: termelés, összüzemi teljesítmény fokozása, előváltások precíz végrehajtása, önköltségesültség, minőség-növelés, a baleseti szorzat kezeletesebb alakítása, a kisebb műszakmunkások csökkentése. Ismeretes az is, hogy az egyes üzemek, aknák, részlegek szocialista brigádjai mindezen szempontokon kívül szabadon választhatnak és tehetnek felajánlásokat.

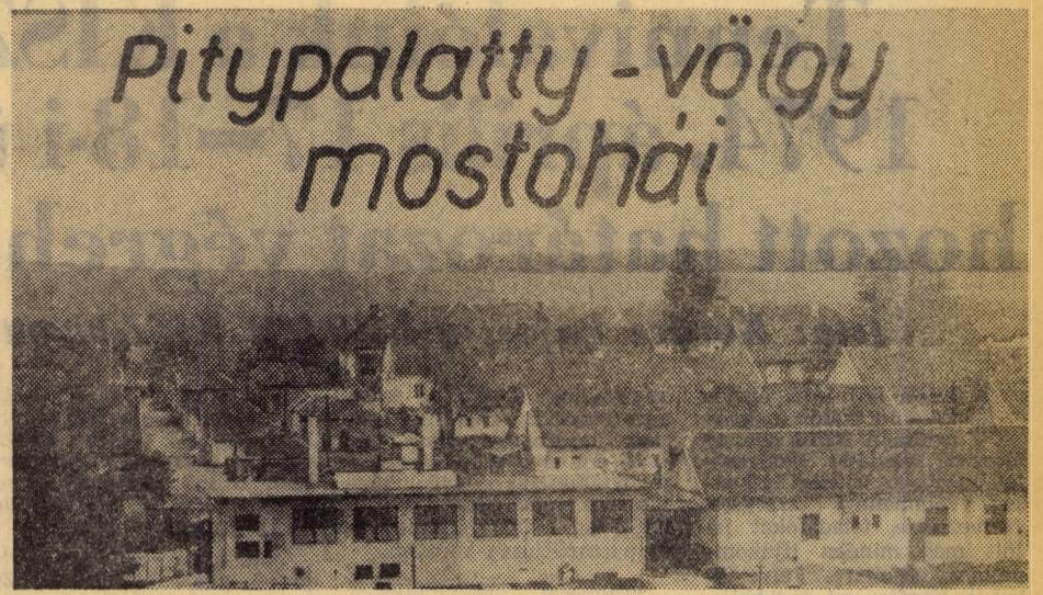
Hadd hívjuk fel azonban mégis most a figyelmet a

legfontosabb feladatok minél eredményesebb teljesítésére, amelyek vállalatunk számára leglényegesebbek, s amelyek megvalósítása szocialista brigádmunkáink számára is feltétlenül előbbrelépést jelentenek.

A BERUHÁZÁSOK területén igen lényeges, hogy 1974. és 1975. évben Feketevölgyön a függőaknai tervek megfelelő ütemben kerüljenek kivitelezésre. Ugyanez a feladat Herbolyán is. Putnokon pedig ebben az időszakban új aknát készítenek elő, s a feltárási tevékenység itt nem kisebb szervezést igényel, mint az előbb említett aknáknál. A szelés-akna befejezése, illetve az itteni át-

telepítés megoldása hasonlóképpen fontos feladat. Ugyanígy az egeresehi északi bányamező előkészítése, megtervezése, a Farkaslyuki Bányaiüzem termelési kapacitásának növelése, a Királdi Bányaiüzem visszafejtésének előkészítése, ütemezése. A sokféle teendő közül az előváltásoknál általában nagyon sokat kell törődni a vágathajtással, a vízelelés, a szellőztetés és az autimatizálás problémáinak megoldásával.

AZ ÜZEMEK nyitott vágathosszának felülvizsgálatában, illetve minimálisra csökkentésében szintén valamennyi szocialista brigád sokat tehet.

Sajószentpéter

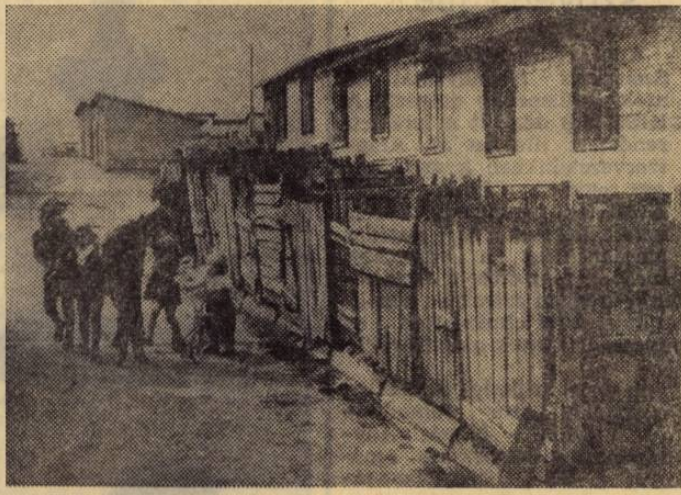
és Sajókápolna között, félúton, a meddőhányók mögött kicsinyke település búvik meg. Neve nincs, egyszerűen csak bányatelepként emlegetik. Hatvan évvel ezelőtt nyitották meg itt a sajószentpéteri egyes, később a kettes aknát, s dolgozóiknak és családjaiknak létesítették a telepet. A kettes akna bezárásáig, 1967-ig csak bányászok laktak, az ELZETT gyár egyik részlegének ide-telepítése óta azonban csökkent a bányászok száma.

Szép napsütéses időben, kora délután látogatunk el a településre. Eláruljuk: nem ok nélkül. A helységről riasztó hírek keringenek, és ezekről akartunk saját szemünkkel meggyőződni. Elszomorító, egyúttal elgondolkasztató látványban, „élményben” volt részünk.

A bányatelep, emyhén szólva, elhagyatott. Olyan, mint akinek nincs gazdája. A bányaiüzem leadni készül, a sajószentpéteri tanács azonban vonakodik átvenni. Bizonyára szívesen lemondana a terhes örökségről. Mindennek persze, az itt élők látják kárát.

A kolónialakások, egyhangúságát átszűrő, „szinesítik”, előtűnik karám az állatoknak. Az ólak mellett gyerekek szaladgáltak, játszottak önjelöleten; megszokhatták már a cseppet sem idilli környezetet. Az utcácskákon szemét, hulladék mindenféle. Régen söpörhettek. A nyitott szennyvízcsatornában kö- és téglalátörmelék, ócska használati tárgyak, újságpapír darabok. Pedig alig néhány lépésre vannak a szeméttárolók. Igaz, színültig telve, s mellettük, előtűnik is ott halmozódik már a hulladék.

— Mikor szállították el utoljára a szeméte? — kérdeztük a közelben ácsorgókíváncsiskodó asszonytól.

— Van annak már talán egy éve is — felelte, aztán látva meglepetésünket, hozzáfűzte: — Ne csodálkozzanak, így van ez már rég óta

A bányatelepen

szinte kibíratatlan a nagybűz. Az ide látogató idegenek hamar megfájdul tőle a feje, az idevalósiakat viszont nem valószínű, hogy zavarja. Ellenkező esetben tennének egyet és mást a megszüntetésére. Kitisztítandék

például a csatornákat, netán le is festenek, s megjavítanák a vécek eltört záró lapjait —, de mindezt nem tesszik. Pedig rá gondolni is rossz, hogy mi történne, ha egy játszógyerek beleesne a fedetlen pócegdörbe?

A legnagyobb a bűz a disznóólak környékén. Nem csoda, hiszen a trágya ott bomlik a napon, és a trágyalé tócsákat képez. S a disznóólak csak pár méterre vannak a lakóházaktól! Nem vitás, hogy az egyedüli megoldás az lenne, ha megszüntetnék a disznótartást. Amikor felvetettük ennek lehetőségét, az egyik asszony ingerülten válaszolt:

— Még mit nem! A legközelebbi hentesbolt is legalább négy kilométerre van, s nem is mindig kapható disznóhús. Egyébként ez a mi dolgunk, ne szóljanak mások bele!

Nem adunk neki igazat, de nem is folytattuk tovább a meddő vitát. Mert az igaz, hogy mi nem szólhatunk bele az itteniek dolgába, a KÖJAL azonban beleszóllhatna. Sőt, kötelessége volna intézkedni! Nem ártana megkérdezni az illetékesektől, hogy egyáltalán tudnak-e a Sajószentpéteri kettes akna bányatelepen uralkodó állapotokról, s ha igen, mit tettek azok megszüntetésére?

A településen nyolcvan család él. Közülük tizenöt nyugdíjas házaspár. Viszonylag sok itt a fiatalabb házaspár is, akik úgy gondolják, hogy néhány évig, az igényelt lakás kulcsának kézhezvételéig csak kibírják valahog. Közben spórolhatnak is, hiszen a lakbér igazán minimális, gyakran az ötven forintot sem éri el havonta. Ahol pedig fiatalabb házaspárok élnek gyerekek is vannak. Számuk száza tehető. Már csak a csöppsengek érdekében is tenni kellene valamit!

— Nem szeretnék más kenyeret 42 éves anyám —, árvízkarosultak voltunk. Három évvel ezelőtt kaptunk egy szoba, konyhás lakást a bányaiüzemtől Sajószentpéteren, de nemsokára visszaköltöztünk. Ott is csak szűkösön fértünk el, meg aztán — szinte szégyenkezve mondta ki — nem lehet disznókat, csirkéket tartani. Pedig szükség van rá, mert a férjem csak 2400 forintot keres, szállító a berentei aknáknál.

— Nem szeretnék más

hová, nagyobb lakásba költözni?

— Nagyobba szeretnénk. Meg is ígérte az üzem igazgatója, hogy a legelső alkalommal mi leszünk a sorosak, nekünk adnak házat...

A bányatelepen több család lakik pincelakásban!! Közéjük tartoznak Suha Bélák is, ahol négy — hét és három év közötti — kisgyerek van. S a fiatalasszony ismét várandós. Férje a berentei aknáknál dolgozik.

— 1962-től élünk a telepen, és három éve ebben a pincelakásban — mondta Suháné. — Láthatják, a falak meg vannak repedve, vízesek, s télen alig győzünk fűteni. El sem tudom képzelni, mi lesz velünk, ha megszületik a kicsink.

— Gondolkoztak már a jövőről?

— Gondolkoztunk, de tovább még nem jutottunk. Ahhoz, hogy elmehessünk innen, lakást vásárolhassunk, pénz kellene. Ennyi gyerek mellett azonban nem tudunk félretenni.

Varga Pál nyugdíjas bányász és felesége szintén pincelakásban lakik. A család fő beteges, van úgy, hogy hónapokig fekszik a kórházban. Egészségesebb körülmények között kellene élni, de ez már évek óta csak álom maradt.

— Vannak itt a telepen egészen furcsa dolgok — panaszkolta. — Négy-hat család jár egy véccére, és annyi a patkány, hogy eleszik a disznók elől az enniváló.

Ezek után megkérdeztük a bányaiüzem egyik illetékes szakemberét: véleménye szerint, hogyan lehetne orvosolni a település gondjait? Legyintve válaszolt: — Jöjjönnek a dózerek és turrják el az egészséget a helyről!

No, igen. De mi legyen a nyolcvan családdal?!

Kolaj László

Fotó: Solymos László